

JOŃSKA SZKOŁA FILOZOFICZNA (milezyjska szkoła filozoficzna) – myśliciele – Tales, Anaksymander, Anaksymenes – działający w VI w. przed Chr. w Milecie (Jonia na zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej).

J. sz. f. uznana została za pierwszą w historii kultury europejskiej szkołę filozoficzną, ponieważ w poglądach jej twórców źródłem wiedzy o świecie było doświadczenie, z którego wyprowadzano wnioski na podstawie uogólnienia, nie korzystano natomiast z wyjaśnień religijnych czy mitologicznych.

Tales był nauczycielem Anaksymandra, ten zaś – Anaksymenesa. Arystoteles, którego pisma są jednym z zasadniczych źródeł wiedzy o poglądach Jończyków, nazwał ich „fizykami”, „fizjologami” lub „pierwszymi filozofującymi”, w odróżnieniu od tych, którzy „teologizują” (Homer, Hezjod), czyli wyjaśniają rzeczywistość w terminach mitu. Tales zapoczątkował przejście od mitologii do naturalnego poglądu na świat.

Zainteresowania myślicieli j. sz. f. koncentrowały się na dwóch zasadniczych zagadnieniach: 1) jakie jest pierwotne źródło, z którego rozwija się całość dostępnego w poznaniu świata?; 2) jaka jest stała (niezmienna) natura bytu? Istota tych pytań zasadza się na zagadnieniu ἀρχή [arché] świata. Termin ἀρχή po raz pierwszy użyty został przez Anaksymandra na oznaczenie zarówno początku, jak i natury rzeczy; ἀρχή to taki element, który jest prosty (a przez to najbardziej zrozumiały), wyjaśnia dynamikę rzeczywistości i jest przyczyną zmian zachodzących w świecie.

U Milezyjczyków nie pojawiła się idea oddzielenia duszy od ciała (zasada ruchu, a przez to życia), siły od materii (hylozoizm), tego, co ożywione od tego, co nieożywione. Niektórzy uczeni uznają to za pozostałość typowego dla ówczesnej gr. umysłowości animizmu, traktującego świat jako wielki ożywiony organizm. Tales uważał, że ἀρχή jest woda, gdyż wilgoć jest tym elementem, który podtrzymuje życie, i nawet ogień, traktowany jako zasada ruchu, karmi się wilgocią; nie tylko więc wskazał na określone ἀρχή, ale starał się swój wybór uzasadnić. Wg Anaksymandra, z pierwotnego tworzywa, jakim jest ἄπειρον [ápeiron] (bezkres), przez wyłanianie się przeciwieństw świat zmierza do obecnej postaci. Anaksymenes zaś za prazasadę świata uznał powietrze, przez co bardziej związał ἀρχή z życiem.

J. Burnet, *Early Greek Philosophy*, Lo 1892, 1930⁴, 1975; Diels-Kranz; J. Burnet, *Greek Philosophy. Thales to Plato*, Lo 1914, 1981; W. Heinrich, *Filozofia grecka do Platona. Rozwój zagadnień*, Wwa 1914; É. Gilson, *God and Philosophy*, NY 1941 (*Bóg i filozofia*, Wwa 1961, rozdz. I: *Bóg i filozofia grecka*, 14–42); W. Jaeger, *The Theology of the Early Greek Philosophers*, Ox 1947; W. K. C. Guthrie, *The Greek Philosophers. From Thales to Aristotle*, Lo 1950, 1991; F. M. Cornford, *Principium Sapientiae. The Origins of Greek Philosophical Thought*, C 1952; G. S. Kirk, J. E. Raven, *The Presocratic Philosophers. A Critical History with a Selection of Texts*, C 1957 (z M. Schofieldem, C 1983²; *Filozofia przedsokratejska. Studium krytyczne z wybranymi tekstami*, Wwa 1999); W. K. C. Guthrie, *A History of Greek Philosophy*, I, C 1962; A. Krokiewicz, *Zarys filozofii greckiej*, Wwa 1971, 2000; Reale I; A. Maryniarczyk, *Zeszyty z metafizyki*, I: *Monistyczna interpretacja rzeczywistości*, Lb 1998, 2001².

Agnieszka Kijewska